

Allmennhetens ferdselsrett på private veger

I hvilken utstrekning har allmennheten rett til å ferdes over private gårdsveier?

Spørsmålet må vurderes med utgangspunkt i lov om friluftsliv 28. juni 1957 nr. 16 § 1 bokstav a. Sentralt ved vurderingen står spørsmålet om veien ligger i innmark eller utmark.

Privat vei i utmark

Utgangspunktet ifølge friluftslivloven § 1 bokstav a er at utmark er alt som ikke er innmark eller like med innmark. Private veier er ikke uttrykkelig nevnt i loven. Det kan likevel ikke være tvil om at ferdselsretten gir rett til å ferdes på privat vei i utmark. Dette må kunne utledes av øvrige bestemmelser i loven, i § 2 om riding, sykling m.v. på ”veg eller sti” og § 4 om kjøring på privat veg. Videre har miljødepartementet i rundskriv T-6/97 ”Om lov om friluftslivet av 28. juni 1957 nr. 16” s. 12 lagt til grunn at: *”Så lenge private veger ikke går inn under definisjonen av innmark, blir slike veger som utgangspunkt å likestille med utmark (selv om betegnelsen ”mark” ikke passer særlig godt på veger)”*. At man har rett til å ferdes på privat veg i utmark kommer i tillegg til uttrykk i juridisk litteratur, blant annet i boken ”lov og rett i utmark”, utgitt på Landbruksforlaget i 1992 s. 79: *”Ferdse på private veier. Ferdse retten gir rett til – også med sykkel, kjelke eller hest, å ferdes på privat vei i utmark.”*

Privat vei i innmark

Overnevnte utsagn kan for øvrig gi grunnlag for en antitetisk tolking, slik at ferdsel på privat vei i innmark ikke er tillatt. En slik lovforståelse gir imidlertid loven ikke dekning for. Privat vei er ikke i seg selv definert som innmark og inngår ikke uten videre i innmarksbegrepet i friluftslivloven § 1 bokstav a. Spørsmålet om ferdselsrett må i stedet løses med utgangspunkt i lovens vilkår om ”allmennhetens ferdsel vil være til utilbørlig fortrengsel for eier, bruker eller andre”, se § 1 bokstav a. Støtte for en slik forståelse av loven finner vi blant annet i Håndbok nr. 16/2001 ”Friluftsområder – offentlig sikring og forvaltning”, utgitt av Direktoratet for naturforvaltning (DN). Her heter det på s. 65: *”Dette er rimelig da det her vil dreie seg om helt andre ulemper ved ferdselen enn om man går gjennom en kornåker eller over en engslått”*. Som eksempel på forhold som er til utilbørlig fortrengsel nevner DN *”ferdsel på privat vei gjennom innmark som vanskeliggjør bruk av arealet til beiting, eller ferdsel som ødelegger privatlivets fred”*.

Ferdse til fots på vei gjennom dyrket mark er svært utbredt og skaper i alminnelighet ikke spesielle problemer for jordbruksdriften. Særlig gjelder dette korn/grasarealer. For områder som brukes til beite må det bero på en konkret vurdering av det enkelte området om ferdsel på gårdsvei innebærer noen form for ”utilbørlig fortrengsel” i lovens forstand.

Privat vei som går gjennom gårdstun

Spørsmål om ferdsel gjennom gårdstun, dvs. ”gårdsplass” ifølge loven, står derimot i en annen stilling. Loven definerer ”gårdsplass” og ”hustomt” som innmark, men gir ingen nærmere anvisning av størrelsen på de arealer som faller inn under disse betegnelsene. Ferdse retten vil her måtte bero på en avveining av allmennhetens behov for friluftsliv og rekreasjon og den enkelte grunneiers behov for privatliv og utøvelse av egen næring.

Høyesterett har gjennom rettspraksis trukket nokså snevre rammer når det gjelder hustomtbegrepet og den private sone rundt bolig- og fritidseiendommer. I denne sammenheng er det langt vekt på at allmennhetens friluftsjnteresser står særlig sterkt i strandsonen. Det vises til Høyesterettsdommer i Rt. 1998 s. 1164 og Rt. 2005 s. 805. For øvrig finnes ingen

tilsvarende avgjørelser om størrelsen av gårdstun. Trolig må man ved vurderingen, i tillegg til vurderingen av den private sone for bolighus, måtte legge vekt på gårdstunets funksjon som driftsentrum. Videre kan også bygningenes beliggenhet i forhold til veien være av betydning ved vurderingen.

For enkelte eiendommer kan imidlertid problemstillingen være mer sammensatt. For eksempel i tilfeller hvor gårdsveiene fungerer som "inngangsparti" og er eneste mulighet for gjennomgående ferdsel til innenforliggende friluftsområder. For slike veier kan det reise seg spørsmål om ferdselsretten har hjemmel i annet rettsgrunnlag.

Utgangspunktet må imidlertid være at allmenn ferdsel på privat vei som går gjennom gårdstun, normalt ikke er tillatt. Dette er lagt til grunn av Miljøverndepartementet i overnevnte rundskriv T-6/97: *"Selv om ferdsel til fots på privat veg må antas å være tillatt, vil slik ferdsel ikke være tillatt på private vegger over tun eller gårds plasser, eller gjennom hager eller andre liknende områder der ferdsel vil være til urimelig ulempe for privatlivets fred. Det kan likevel forekomme at vegger over slik innmark vil være åpne for ferdsel på grunnlag av annet rettsgrunnlag enn frilufsloven, f. eks servitutter, lokal sedvane, eller alders tids bruk."*

Tilsvarende kommer også til uttrykk i DN's overnevnte håndbok på s. 65: *"Ferdse l på vei over gårdstun, tomt eller et område hvor ferdsel vil være til utilbørlig fortrengsel for eier eller bruker, vil derved bare være tillatt der det finnes annet rettsgrunnlag, for eksempel hevd"*.

Ferdselsrett med hjemmel i annet rettsgrunnlag

Mulige rettsgrunnlag kan være hevd, alders tids bruk m.v.

Allmennheten kan ha ervervet rett til å bruke vei over privat eiendom gjennom fast og langvarig bruk. Bruken må i tilfelle bygge på en alminnelig oppfatning om at allmennheten har bruksrett til veien, dvs. god tro. Hevdsloven legger til grunn en brukstid på 50 år, men bruksrett kan også bygge på alders tids bruk over lengre perioder uten tilsvarende strenge beviskrav, eller lokale sedvaner.

Ved vurderingen vil blant annet historisk utvikling og bruk, geografiske forhold og alternativ adkomst være momenter av betydning.